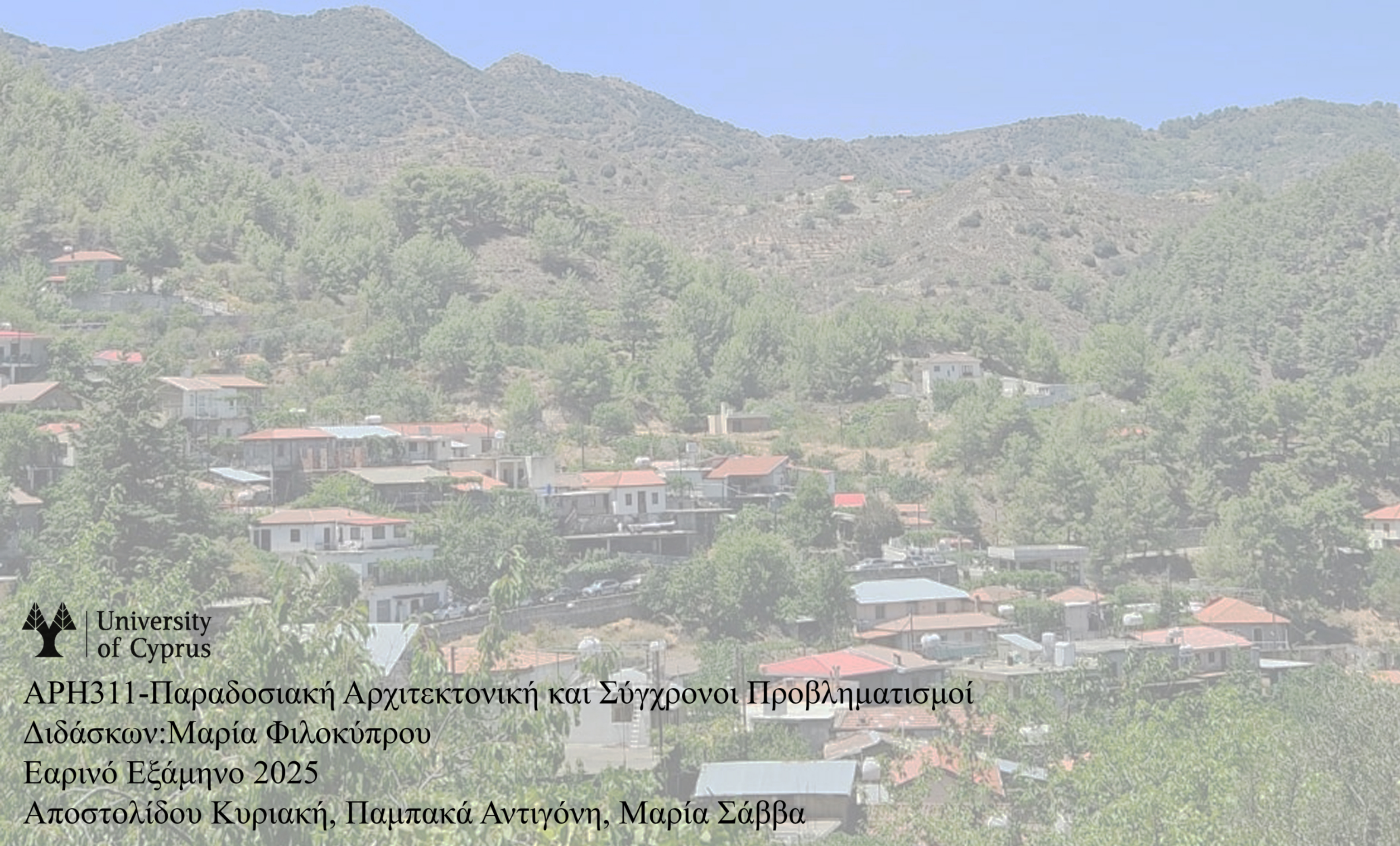

ΠΛΑΤΑΝΙΣΤΑΣΑ

ΑΡΗ311-Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Σύγχρονοι Προβληματισμοί

Διδάσκων:Μαρία Φιλοκύπρου

Εαρινό Εξάμηνο 2025

Αποστολίδου Κυριακή, Παμπακά Αντιγόνη, Μαρία Σάββα

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

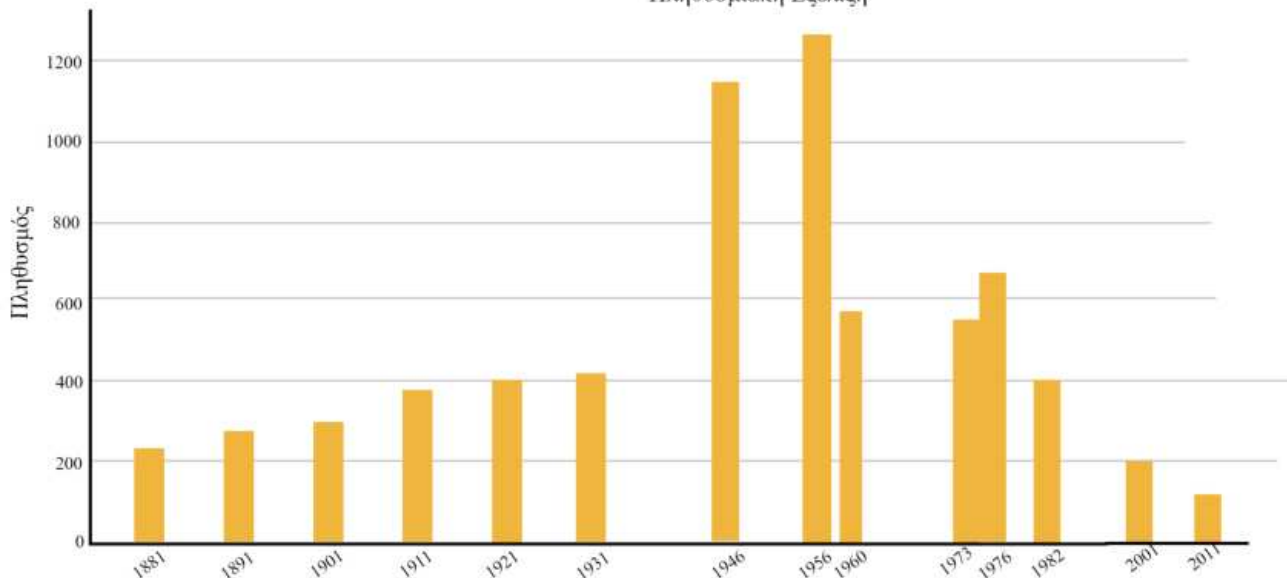
Η Πλατανιστάσα βρίσκεται στην επαρχία Λευκωσίας, στην καρδιά της «κακοτράχαλης της γης» της Πιτσιλιάς, στη βόρεια πλευρά του Τροόδου. Απέχει από τη Λευκωσία, από τον δρόμο Λευκωσίας-Περιστερώνας-Ορούντας-Κάτω Μονής-Γεφυριού Παναγιάς, 58 χιλιόμετρα και 40 χιλιόμετρα από τον δρόμο Λευκωσίας – Ανθούπολης – Αγροκηπιάς-Γεφυριού Παναγιάς.

Η Πλατανιστάσα είναι κτισμένη σε μέσο υψόμετρο 940 μέτρων. Το τοπίο, όπου είναι κτισμένο το χωριό, είναι τραχύ βουνίσιο, με στενές βαθιές κοιλάδες και απότομες βουνοκορφές, που το ύψος τους ξεπερνά τα 1000 μέτρα. Το όλο τοπίο είναι διαμελισμένο από το ποτάμιο δίκτυο του ποταμού της Περιστερώνας Σερράχη.

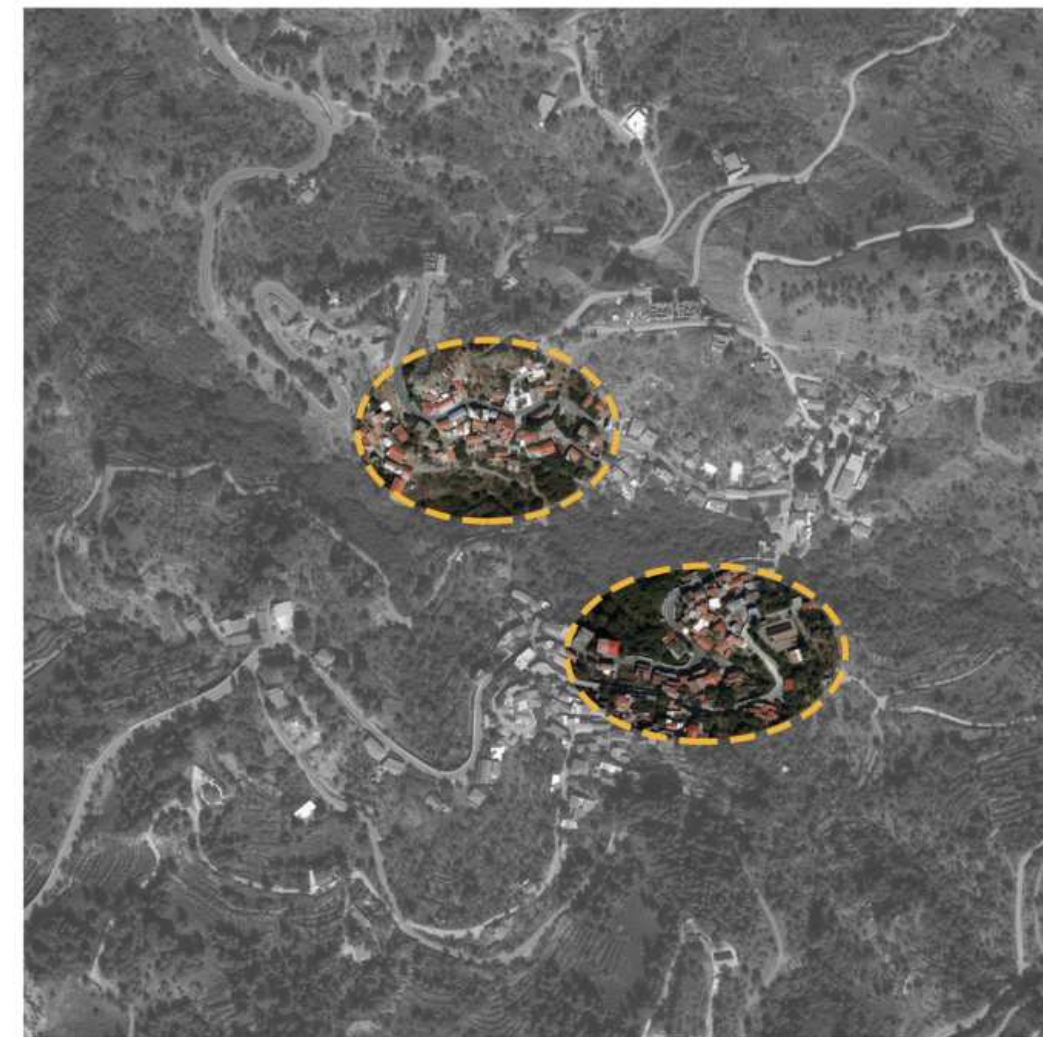
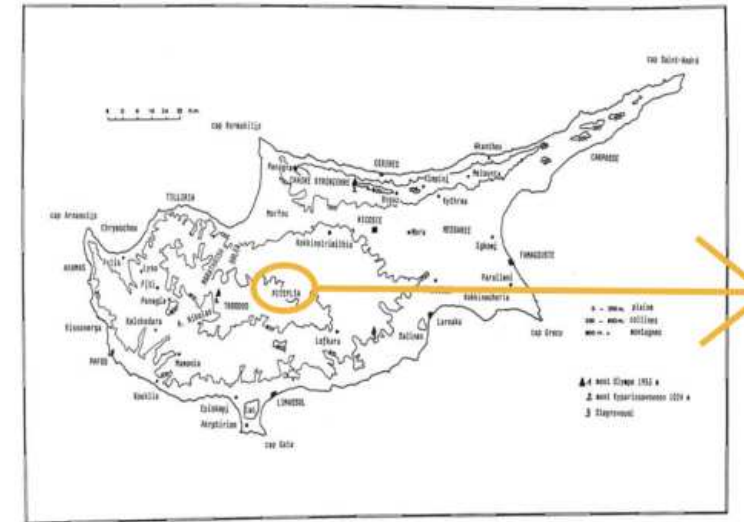
Ονομασία

- Πρώτη εκδοχή: Φυτώνυμη από το δέντρο πλάτανος. Πλατανιστάσα σημαίνει τοποθεσία κατάφυτη από πλατάνια.
- Δεύτερη εκδοχή: Το χωριό πήρε το όνομά του από το «Παλάτι», το εξοχικό μέγαρο των Φράγκων ευγενών και της Βασιλικής οικογένειας που βρισκόταν στο κέντρο του σημερινού χωριού, στην περιοχή «Βασιλιάς». Πλατανιστάσα σημαίνει εδώ: Κώμη που στέκει γύρω από το Παλάτι. Παλατιστάσα-Πλατανιστάσα.
- Τρίτη εκδοχή: Η τρίτη εκδοχή είναι σχετική με το πεταλοειδές σχήμα του χωριού, που μοιάζει με πλατάνα. Πλατάνα είναι ένα πεταλοειδές μέταλλο που το τοποθετούσαν στο κάτω και πίσω μέρος των «ποδίνων», τοπικών υποδημάτων των κατοίκων της περιοχής Πιτσιλιάς στα περασμένα χρόνια.

Πληθυσμιακή Εξέλιξη

Τα πρώτα σπίτια στο χωριό φαίνεται να αναπτύχθηκαν σε δύο «απέναντι» πλευρές του τοπίου, με τον ποταμό να τις διχάζει και το οδικό σύστημα να τις ενώνει. Έτσι, δημιουργούνται δύο παραδοσιακοί οικισμοί, ο καθένας γύρω από μια εκκλησία.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η Πλατανιστάσα είναι ένα ορεινό χωριό της Κύπρου, χτισμένο σε υψόμετρο περίπου 940 μέτρων στην οροσειρά του Τροόδου. Η γεωμορφολογία της περιοχής χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο, με απότομες πλαγιές, βαθιές χαράδρες και φυσικές κοιλάδες που διαμορφώνονται από τα ρέματα και τους χειμάρρους.

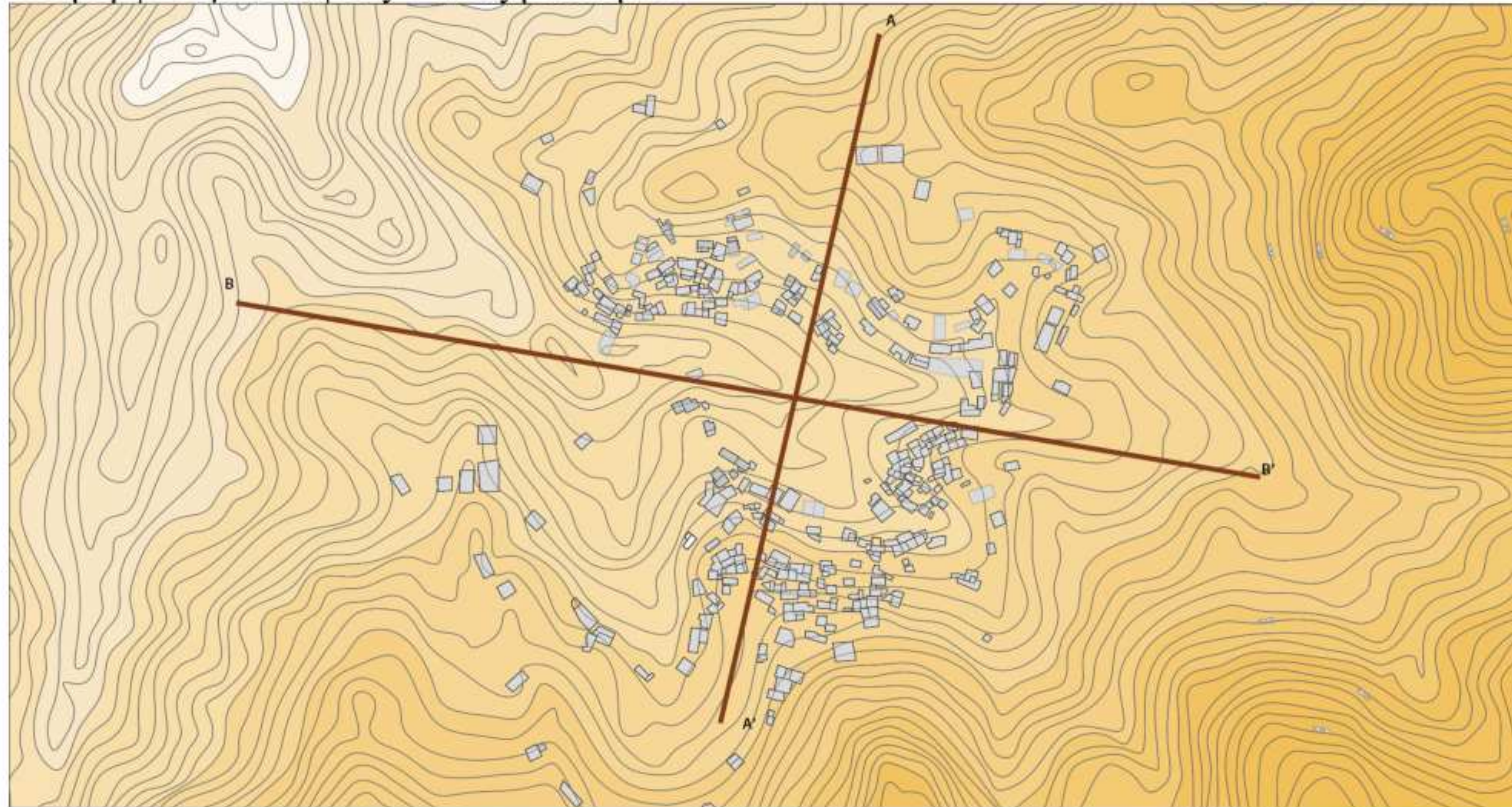
Το χωριό αναπτύσσεται σύμφωνα με το ανάγλυφο του εδάφους, στις πλαγιές των βουνών.

Γενικότερα στη περιοχή υπάρχουν έντονες υψομετρικές διαφορές, από 850-1050 m

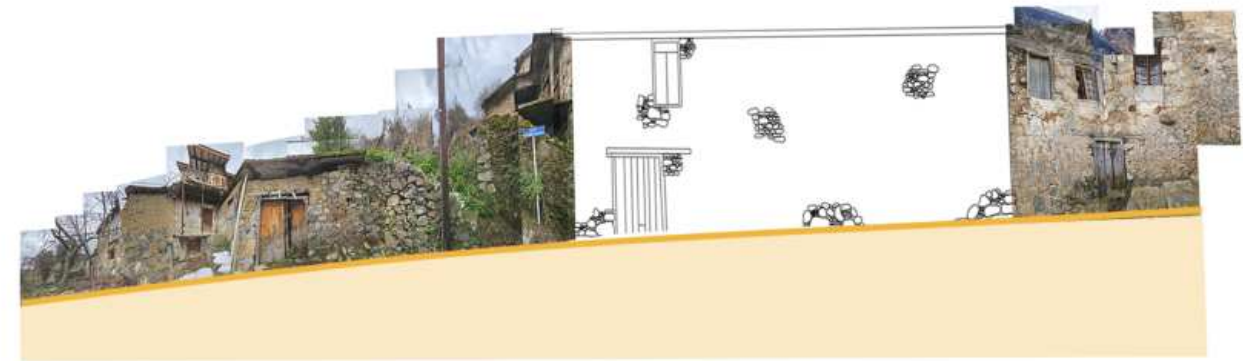
Οι όψεις κατά μήκος του δρόμου φανερώνουν την άμεση σχέση μεταξύ των κατοικιών και του δημόσιου χώρου.

Αποτυπώνεται η σχέση μεταξύ κενού και πλήρους και η αναλογία μεταξύ των ανοιγμάτων και της τοιχοποιίας των κατοικιών. Παρατηρούνται μικρά και μετρημένα ανοίγματα στις τοιχοποιίες με παρόμοιες αναλογίες μεταξύ τους. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παρουσία ανώγειας βεράντας σε διώροφες κατοικίες. Οι όψεις των παραδοσιακών οικισμών φαίνονται αλλοιωμένες, σε κακή κατάσταση, με πολλά ερείπια ή εντελώς καινούρια κτίσματα.

Γεωμορφολογία εδάφους- Ένταξη οικισμού

Αναπτύγματα δρόμου- Όψεις οικισμού

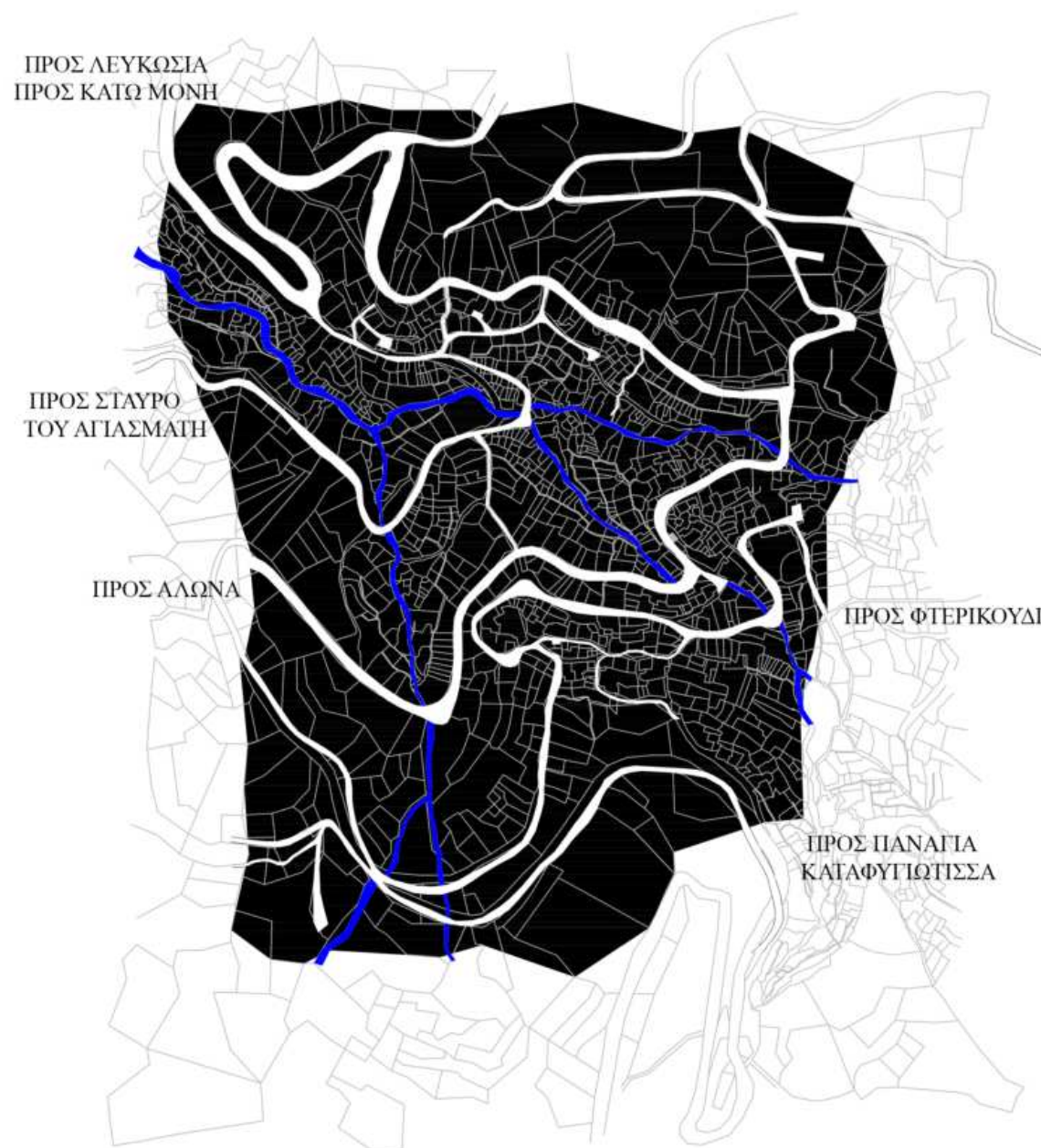

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Με βάση τον χάρτη δομημένου-αδόμητου παρατηρούμε ότι το χωριό είναι σχετικά πυκνοκατοικημένο, κυρίως στις περιοχές των παραδοσιακών οικισμών, αν και γενικότερα απλώνεται σε μεγάλη έκταση εξαιτίας της γεωμορφολογίας του εδάφους.

Η πυκνοκατοίκηση στα στενά δρομάκια προσέφερε βιοκλιματικά οφέλη, καθώς τον χειμώνα ο κρύος αέρας δεν μπορούσε εύκολα να εισχωρήσει στις κατοικίες, ενώ το καλοκαίρι ο χώρος ήταν πιο δροσερός.

Ένα στοιχείο βιοκλιματισμού που παρατηρείται έντονα στην Πλατανιστάσα είναι η κληματαριά. Παρατηρούνται σχεδόν σε όλα τα σημεία του χωριού, είτε στην πλατεία, είτε σε σπίτια, είτε ακόμη και πάνω από τον δρόμο. Προσφέρει σκιά, ενώ μπορεί να δημιουργήσει καθιστικούς χώρους.

- Παλιές/Παραδοσιακές οικοδομές
- Καινούριες/Μεταγενέστερες οικοδομές

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η επιλογή της οικοδομής μελέτης στη βόρεια γειτονιά του χωριού έγινε συνειδητά, καθώς πρόκειται για μια περιοχή όπου απουσιάζει ο δημόσιος χαρακτήρας και η κοινωνική ζωή. Η γειτονιά παρουσιάζει έντονα στοιχεία εγκατάλειψης και απομόνωσης, με ελάχιστους ενεργούς κατοίκους και χωρίς την παρουσία χώρων συνάθροισης ή κοινωνικής διάδρασης. Αυτή η έλλειψη δημόσιου παράγοντα καθιστά τη συγκεκριμένη περιοχή ιδανική για παρέμβαση, με στόχο την ενεργοποίησή της μέσα από την ανάδειξη των τοπικών χωρικών ποιοτήτων και την ενίσχυση της συλλογικής ζωής. Η επιλογή της οικοδομής λειτουργεί συμβολικά αλλά και πρακτικά ως σημείο αναγέννησης της γειτονιάς, προσφέροντας τη δυνατότητα επανάχρησης ενός κενού χώρου προς όφελος της κοινότητας.

Το κτίσμα αποτελείται από δύο επιμέρους κατασκευές σε διαφορετικά επίπεδα, οι οποίες δεν επικαλύπτονται αλλά βρίσκονται αντικριστά, ακολουθώντας την έντονη κλίση του εδάφους. Στο μπροστινό μέρος του τεμαχίου εκτείνεται μια ελεύθερη αυλή, σήμερα καλυμμένη με άγρια βλάστηση, στοιχείο που ενισχύει την αίσθηση εγκατάλειψης και φυσικής επανένταξης της δομής στο τοπίο.

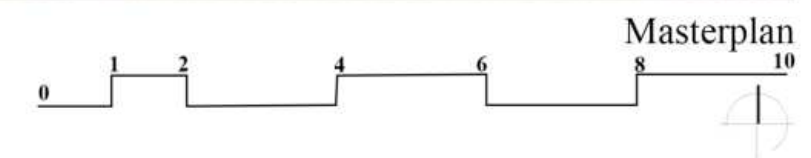
Η οικοδομή δεν είναι δυνατόν να χρονολογηθεί με ακρίβεια, λόγω των πολλών φθορών και πιθανών προσθηκών που δεν διακρίνονται καθαρά. Από προφορικές μαρτυρίες μπορεί να εκτιμηθεί ότι χτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα. Η εγκατάλειψή της και η κακή κατάσταση διατήρησης, σε συνδυασμό με την έκθεση σε καιρικά φαινόμενα, έχουν προκαλέσει σοβαρές αλλοιώσεις και καταρρεύσεις στην τοιχοποιία. Η κατάρρευση της στέγης και μέρους της ανώτερης τοιχοποιίας είναι εμφανής, αφήνοντας το εσωτερικό πλήρως εκτεθειμένο.

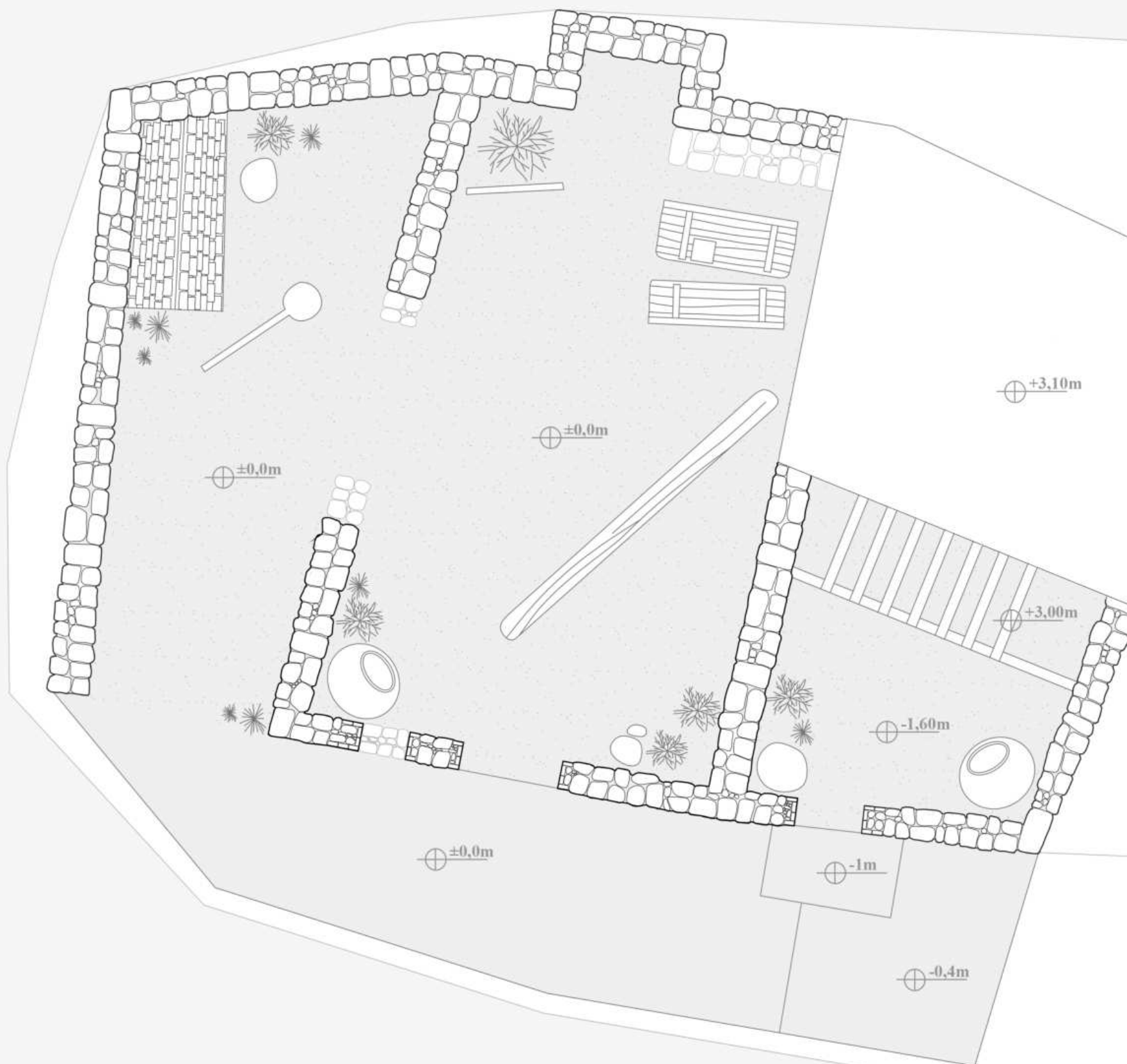
Η πρόσβαση στο κτίσμα γίνεται από τον δρόμο, μέσα από ένα στενό άνοιγμα του περιτοιχίσματος που οδηγεί στην αυλή. Η κεντρική θέα βλέπει προς τον ποταμό και το νότιο τοπίο του χωριού, ωστόσο το κτίριο δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό λόγω της έντονης βλάστησης που το περιβάλλει και εν μέρει το καλύπτει.

Το κατώτερο επίπεδο φαίνεται να λειτουργούσε πιθανότατα ως αποθηκευτικός χώρος ή χώρος για ζώα, καθώς πρόκειται για λιγότερο φωτιζόμενα και πιο «κλειστά» τμήματα του οικοδομήματος, με περιορισμένα ανοίγματα και ισχυρότερη τοιχοποιία. Το ανώτερο επίπεδο, ένας μεγάλος ενιαίος χώρος, διατηρεί μόνο το χαρακτηριστικό τζάκι, αλλά δεν υποδεικνύει κανένα στοιχείο για την οροφή ή τυχόν διαχωριστικά. Από προφορικές μαρτυρίες γνωρίζουμε ότι πράγματι ήταν ενιαίος χώρος, ο οποίος στεγαζόταν με δώμα και κατά μήκος ξυλονευκιά.

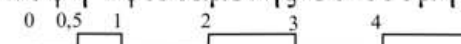

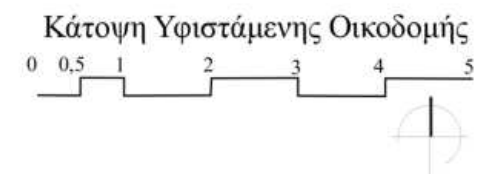
ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Άνοψη Υφιστάμενης Οικοδομής

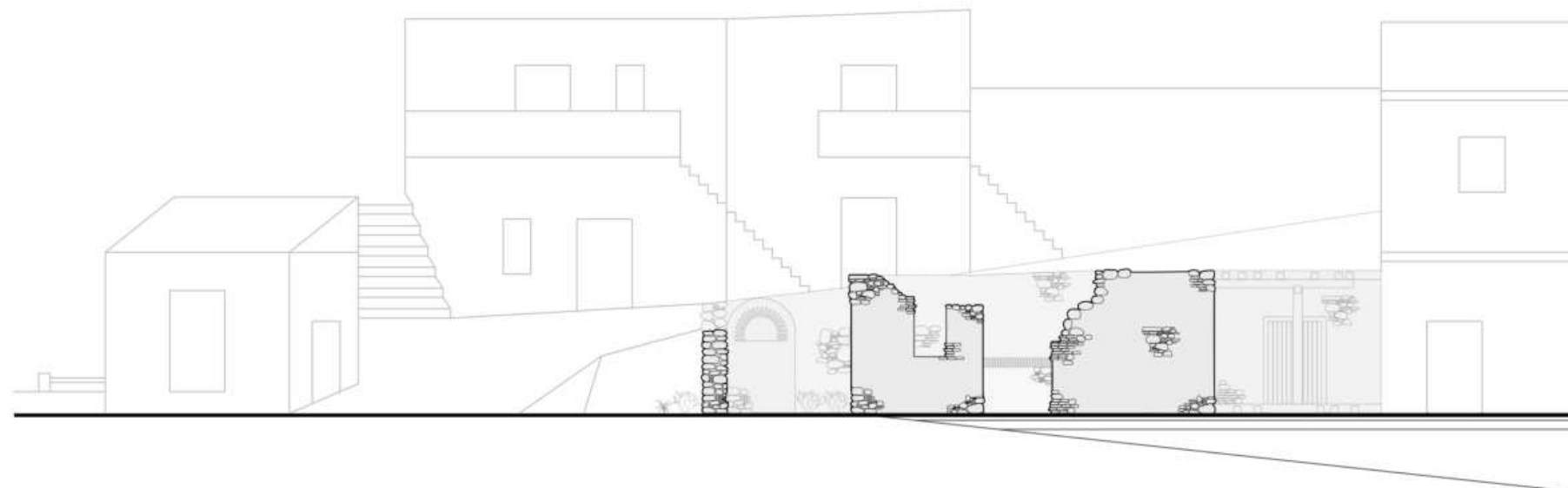
Φωτογραφίες μεγάλου ενιαίου χώρου

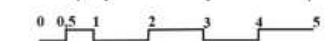
Δωμάτιο 1

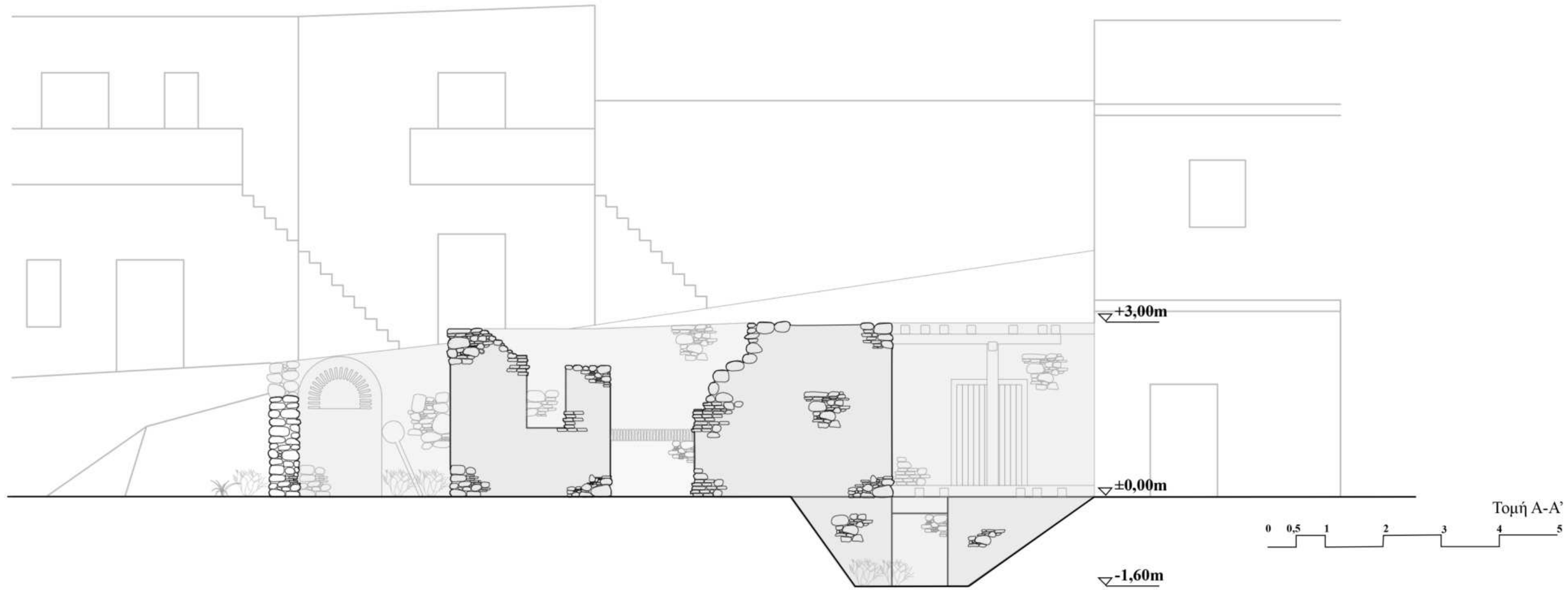

Δωμάτιο 2

Όψη 1- Βόρεια όψη

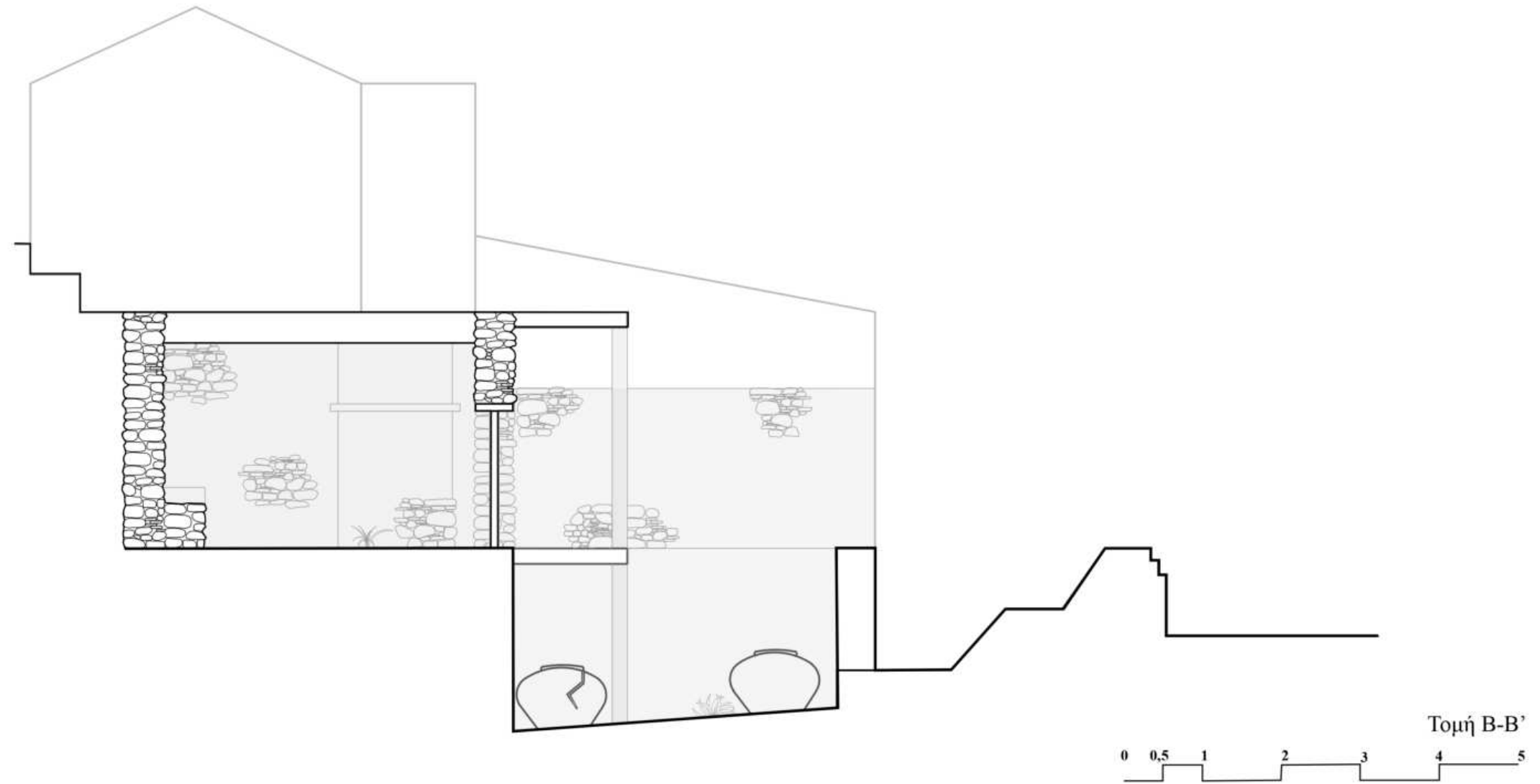
Κατάρρευση ή απουσία ανοιγόμενων στοιχείων

Κατάρρευση τοιχοποιίας και οροφής

Έντονη βλάστηση και κατάρρευση κληματαριάς

Υλικότητα τοιχοποιίας

Κύριο υλικό της τοιχοποιίας αποτελεί η τοπική πέτρα. Ενδιάμεσα τους τοποθετείται χαλίκωμα για την πλήρωση του τοίχου με μια ανάμειξη από πυριγενές και ιζηματογενές υλικό.

Φωτογραφίες δωματίου διπλανής κατοικίας

Από το εσωτερικό δωμάτιο φαίνεται ότι κάποτε το πίσω δωμάτιο συγκοινωνούσε με το διπλανό, το οποίο σήμερα ανήκει σε διαφορετική κατοικία. Παρατηρώντας το εσωτερικό, μπορούμε να εντοπίσουμε στοιχεία που μας βοηθούν να κατανοήσουμε πώς έμοιαζε το δωμάτιο της οικοδομής υπό μελέτη και ποια πιθανώς ήταν η χρήση του.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

Η επαναχρησιμοποίηση της οικοδομής βασίζεται σε τρεις βασικές αρχές:

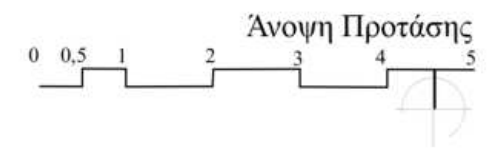
1. Τη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα του κελύφους, ως στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητας του οικισμού, με σεβασμό στην υφιστάμενη λιθοδομή και τα μορφολογικά στοιχεία του κτιρίου.
2. Την εισαγωγή νέων χρήσεων που ενισχύουν τον δημόσιο χαρακτήρα του χώρου, μετατρέποντας την οικοδομή σε ένα σύγχρονο σημείο συνάντησης και εμπειρίας με λειτουργίες όπως μικρός χώρος εκδηλώσεων, μπαρ-οινοποιείο και διαδραστικά εκθεσιακά δωμάτια, με στόχο την ανάδειξη της τοπικής παράδοσης στην απόσταξη ζιβανίας και την οινοποιία.
3. Την ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας και την προσέλκυση επισκεπτών, με τη δημιουργία ενός πολυλειτουργικού δημόσιου χώρου που καλύπτει ανάγκες αναψυχής, πολιτισμού και εκπαίδευσης.

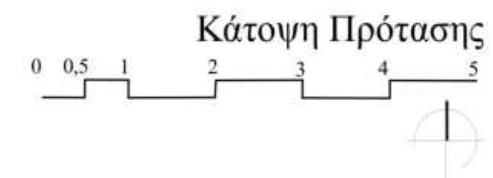
Η παρέμβαση υλοποιείται με διακριτικές κατασκευές, σε αρμονία με το υλικό και μορφολογικό λεξιλόγιο του υφιστάμενου κτιρίου. Ένα σημαντικό στοιχείο της σύνθεσης αποτελεί η ξύλινη πέργκολα με αναρριχώμενη φύτευση, η οποία ορίζει το υπαίθριο καθιστικό και διαμορφώνει ένα φίλτρο ανάμεσα στον δημόσιο και τον ημι-ιδιωτικό χώρο. Παράλληλα, προσφέρει σκίαση και λειτουργεί ως φυσική προέκταση της λιθοδομής στον εξωτερικό χώρο.

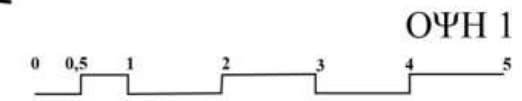
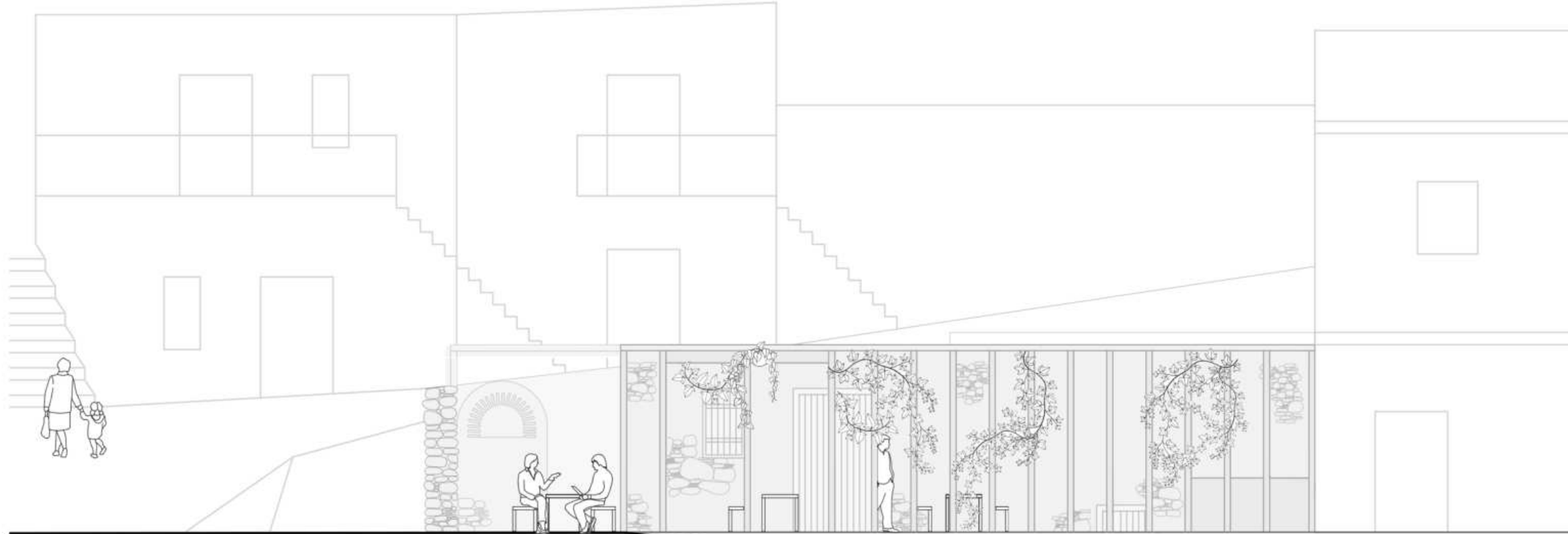
Στο εσωτερικό, διατηρούνται και αναδεικνύονται τα αυθεντικά δομικά στοιχεία, ενώ προστίθενται ελαφρές, σύγχρονες κατασκευές (ξύλινες και μεταλλικές) για τις νέες χρήσεις. Το εσωτερικό διαμορφώνεται με σκοπό την εναλλαγή εμπειριών και την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας μέσα από ένα αφηγηματικό περίπατο.

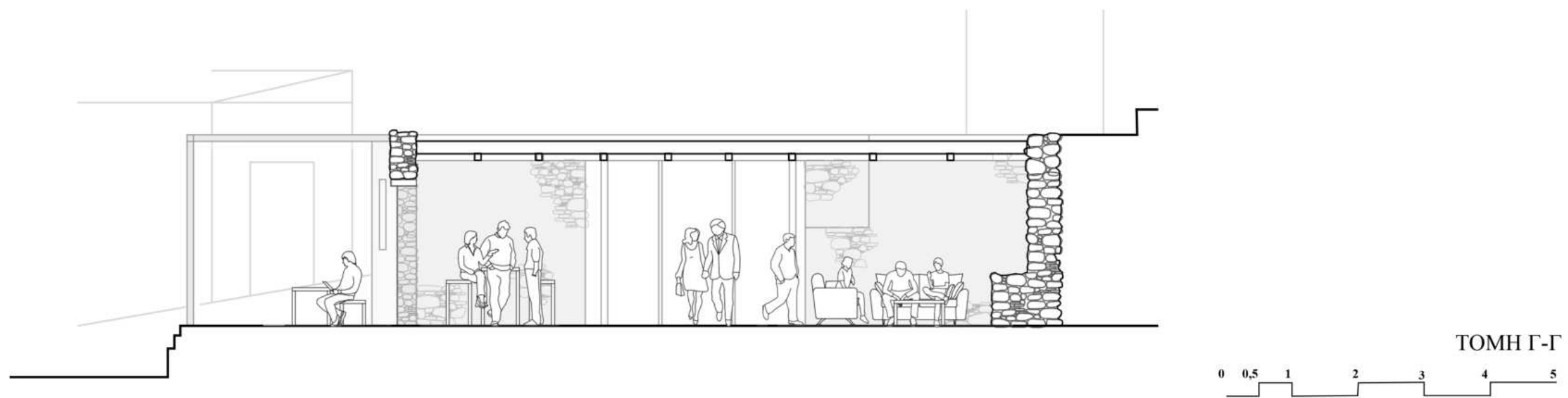
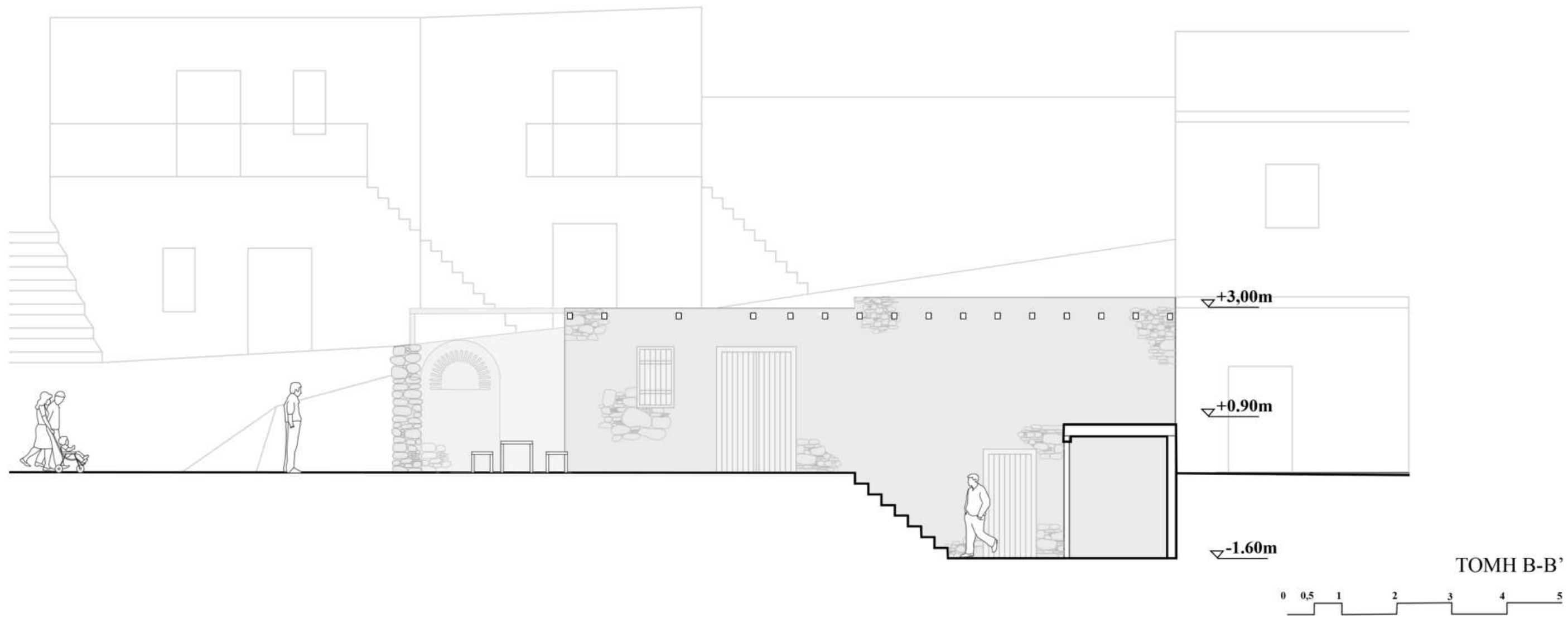
Η πρόταση στοχεύει όχι μόνο στη λειτουργική αναβάθμιση του χώρου, αλλά και στη σύνδεση της παράδοσης με το παρόν, δημιουργώντας έναν ανοιχτό και ζωντανό χώρο για την κοινότητα και τους επισκέπτες.

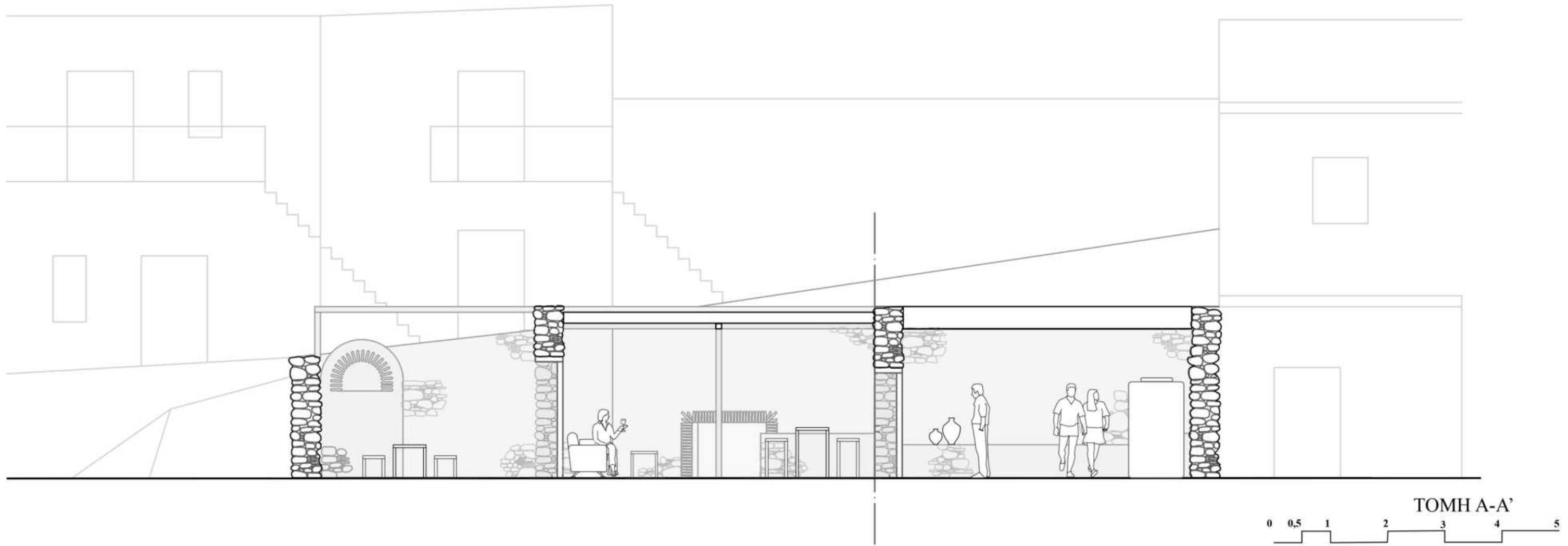

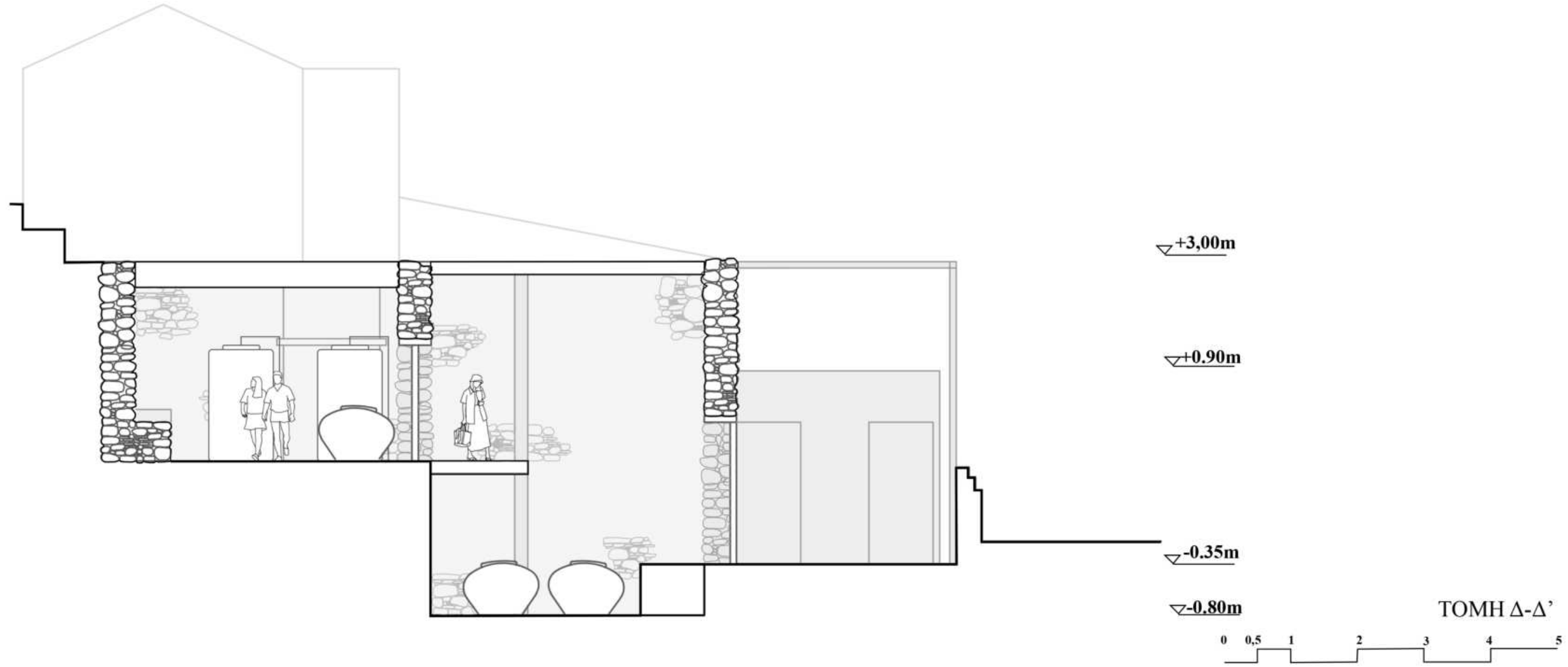

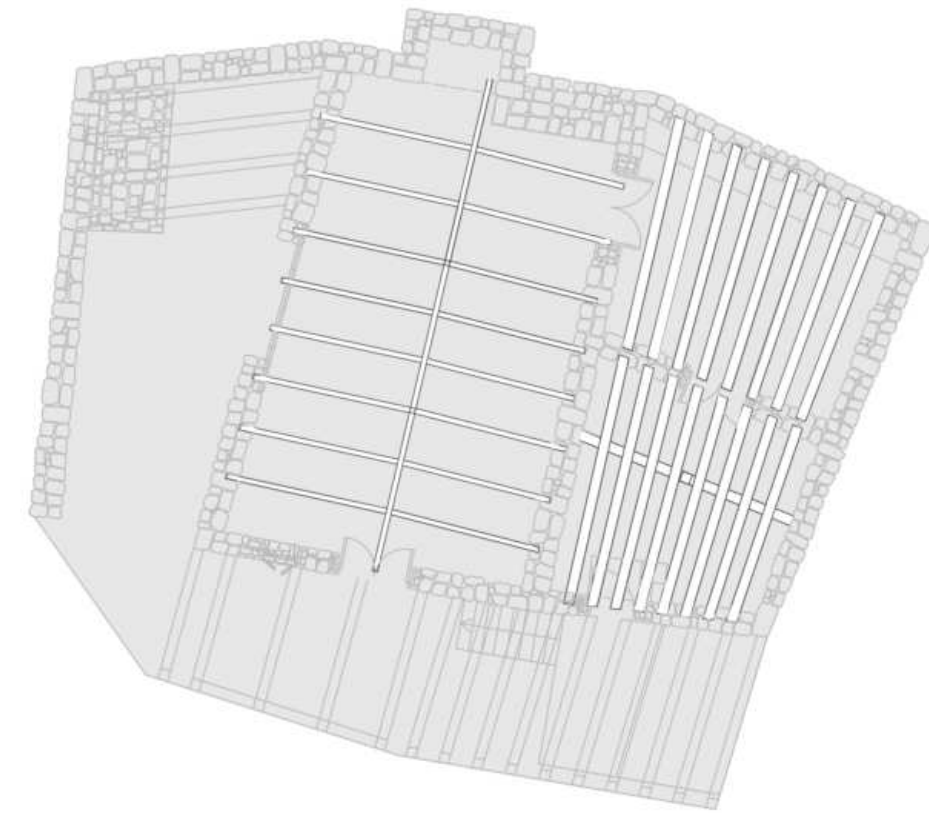
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΡΟΦΗΣ

Η αποκατάσταση της οροφής στην παραδοσιακή οικοδομή βασίστηκε στη συνδυαστική ανάγνωση των σωζόμενων δομικών στοιχείων και των λεκτικών μαρτυριών. Στον μεγάλο ενιαίο χώρο δεν υπάρχουν σαφή αρχιτεκτονικά ίχνη που να αποκαλύπτουν τη μορφή της αρχικής οροφής· ωστόσο, μαρτυρίες κατοίκων υποδεικνύουν ότι πρόκειται για επίπεδη στέγη με δώμα, πιθανώς προσβάσιμο. Αντίθετα, στους μικρότερους χώρους περιμετρικά του κτηρίου παρατηρούνται λιθοδομές που φέρουν τα χαρακτηριστικά υποδοχής για παραδοσιακή ξύλινη στέγη με βολίτζια, επιβεβαιώνοντας τη χρήση παραδοσιακών τεχνικών.

Η αποκατάσταση επιδιώκει να διατηρήσει αυτή τη διαφοροποίηση, αποκαθιστώντας τη λειτουργία και την υλικότητα των μικρών χώρων, ενώ στον μεγάλο χώρο η επέμβαση ερμηνεύει τη μορφή του δώματος, εναρμονίζοντας το νέο με το ιστορικό αποτύπωμα

Υπόμνημα

1. Λιθοδομή από τοπική πέτρα	6. Χυτό δάπεδο
2. Χαλίκι	7. Καλάμια
3. Ελαφρομπετόν	8. Βολίτζι
4. Υγρομόνωση	9. Επίχρισμα από ασβέστη
5. Θερμομόνωση	10. Μεταλλική δοκός

Κάτοψη Οροφής

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

